

Vlaamse overheid

Departement Leefmilieu, Natuur
en Energie

Ministerie LNV
Directie Regionale Zaken (zuid)
Postbus 6111,
NL-5600 HC Eindhoven
NEDERLAND

Afdeling Milieu-, Natuur- en Energiebeleid
Dienst Mer
Koning Albert II-laan 20 bus 8
1000 BRUSSEL
Tel. : 02/553.80.79
Fax : 02/553.80.75
www.mervlaanderen.be

uw bericht van

uw kenmerk

ons kenmerk

bijlagen

LNE/MER/PR0195/07/359

verslag

vragen naar / e-mail

telefoonnummer

Datum

18/05/2007

@Ine.vlaanderen.be

@Ine.vlaanderen.be

Betreft : Project-MER: Waterwegen & Zeekanaal nv., Afdeling Zeeschelde – Ontwikkeling van een intergetijdengebied in de Hertogin Hedwige- en Prosperpolder te Beveren en Hulst (NL) (PR0195)
Verslag bespreking ontwerpMER van 16/04/2007.

Geachte,

Als bijlage treft U het verslag van de in de rand vermelde vergadering.

Indien U meent dat belangrijke elementen in het verslag over het hoofd werden gezien, gelieve dit onmiddellijk te laten weten.

Hoogachtend,

Ministerie van LNV Directie Regionale Zaken -Vestiging Zuid-		
Reg.nr.	1939	
25 MEI 2007		
Naam	Paraaf	c.c.
Directeur		
		25/5
		15/6

Doc ik wils mee.

S.

Waterschelde / MER - hedwige en prosperpolder

Vlaamse Overheid
departement Leefmilieu Natuur en Energie
afdeling Milieu-, Natuur- en Energiebeleid, Dienst Mer
Graaf de Ferrarisgebouw
Koning Albert II-laan 20, bus 8
1000 BRUSSEL

Verslag Ontwerptekstbespreking project-MER : Ontwikkeling van een intergetijdengebied in het Hertogin Hedwigepolder en het noordelijk gedeelte van de Prosperpolder (Afdeling Zeeschelde & Provincie Zeeland)

Datum: 16 april 2007, 13u30

Plaats: Antwerpen, Copernicusgebouw

Aanwezigen :

Soresma
Soresma
Soresma
provincie Zeeland
Proses 2010
polder Land van Waas
ANB
ProSes 2010
MOW-afdeling Martitieme Toegang
gemeente Beveren
gemeente Beveren
W&Z, afdeling Zeeschelde
provincie Zeeland
ministerie LNV
GSA-Agentschap RO
LNE, Dienst MER

Verontschuldigd :

Agentschap R-O, Oost-Vlaanderen, Cel onroerend erfgoed
LNE, Dienst Natuurlijke Rijkdommen – Gent
VMM-buitendienst Mechelen, Afdeling Kwaliteitsbeheer
Waterschap Zeeuws-Vlaanderen
LNE, afdeling Milieuvergunningen, dienst Oost-Vlaanderen
Commissie voor de m.e.r.
Gemeente Hulst

Verslag

Doelstelling en agenda van het overleg

Het overleg behandelt de concepttekstbespreking van het MER voor de inrichting van een intergetijdengebied in de Hedwige- en Prosperpolder. Deze bespreking heeft een informeel karakter en kadert in de Vlaamse m.e.r.-procedure.

De agenda is als volgt:

- korte toelichting omtrent de belangrijkste effecten van de onderzochte alternatieven,
- samenvatting belangrijkste opmerkingen van de Nederlandse actoren (o.a. in functie van opmaak gemeenschappelijk grensoverschrijdend MER HPP),
- doorlopen van de tekstbundel.

Opmerkingen Nederlandse actoren

- [REDACTED] (provincie Zeeland) licht de belangrijkste opmerkingen vanuit Nederlandse zijde toe. De hoofdlijnen hebben betrekking op:
 - Het ontbreken van een aantal voor de Nederlandse procedure noodzakelijke elementen: socio-economische informatie (o.a. Nederlandse landbouwers), onderbouwing locatiekeuze, type maatregel en omvang van de ingreep.
 - Het ontbreken van een 'progressief' dijken weg-alternatief,
 - Het ontbreken van een formulering van het MMA,
 - Opmerkingen omtrent de beoordelingscriteria en methode van alternatievenafweging.
 - Juridische en procedurele opmerkingen,
 - Opmerkingen omtrent de passende beoordeling,
 - Opmerkingen omtrent de aangewende modellen.
- De Nederlandse opmerkingen worden op schrift aan Soresma bezorgd en worden integraal aan voorliggend verslag toegevoegd.

Tekstuele opmerkingen

- P. 21: bouwen van een nieuw visvriendelijk pompstation.
- P. 24, §1.2: samensporing versus ontkoppeling Vlaams-Nederlandse procedures: paragraaf te actualiseren/herschrijven.
- P. 27: telefoonnummer W&Z is niet correct.
- P. 27-28, §2.1: initiatiefnemer dient beroep te doen op door de Vlaamse overheid erkend team van deskundigen o.l.v. een MER-coördinator. De MER-coördinator waakt erover dat de samenstelling van het team van medewerkers het mogelijk maakt het project-MER op te stellen in overeenstemming met...
- P. 28 §2.2: [REDACTED]
- P. 30, §2.4: herstel en duurzame instandhouding van het estuarium wordt in zone 3... = verklaren waarvoor zone 3 staat.
- P. 42, §3.2.3.1: aandachtspunten 6, 7 en 10: dit zijn middelen om doelstellingen te bereiken, maar geen doelstellingen op zich.
- P. 46, §3.3: lengte van de nieuwe waterkerende dijk vermelden.
- P. 47, figuur 3-3: leesbaarheid garanderen!
- P. 61, §3.7: technisch ontwerp is onder voorbehoud. Toetsing door RIKZ/RWS vindt plaats in kader van de dijkenstudie. De hydraulische randvoorwaarden zijn globale voorwaarden.
- P. 65: de stocks worden aangelegd als tussentijdse opslagplaats voor benodigd zand en klei in functie van de bouw van de nieuwe waterkerende dijk en tussentijdse opslag van eventuele afgegraven schordelen. De rubrieksomschrijving in het kader van de milieuvergunningsaanvraag betreft 'tussentijdse opslagplaats voor uitgegraven bodem'. Dit zijn permanente inrichtingen (want langer dan 1 jaar in exploitatie) voor grondpartijen die er tijdelijk worden gestockeerd en waarvoor dus een milieuvergunning zal worden aangevraagd. In Vlaanderen behoren monostortplaatsen voor baggerspecie of ruimingsspecie, afkomstig van de oppervlaktewateren van het openbaar hydrografisch net met een stortcapaciteit van 250.000m³ of meer tot de bijlage 2 van het project-MER-besluit. Voorliggend MER geldt dan ook voor het inrichten van een monostortplaats in het projectgebied.

- P. 68, §3.7.2: aangeven waarom gravitaire afwatering niet mogelijk is. Wat bij stroomonderbreking en defect pompstation?
- P. 83: cirkel van het studiegebied uitbreiden tot volledige land van Saefthinghe. Rapenburg toevoegen bij aandachtsgebied.
- P. 87, §5.4.4: spreken van de discipline 'landschap, bouwkundig erfgoed en archeologie'. Ook natuurhistorische aspecten bespreken.
- P. 91: verdieping van de vaargeul = gestuurde ontwikkeling.
- P. 97, §5.5.4: het in kaart brengen van de inpolderingsgeschiedenis van het projectgebied aan de hand van historisch kaartmateriaal = onderdeel van de beschrijving van de referentiesituatie. Idem voor het in kaart brengen van waardevolle geomorfologische, cultuurhistorische en landschapselementen, -patronen en -kenmerken door middel van bestaande documentatie en terreinbezoeken.
- P. 99: MWA actualisatie Sigma en SPHA zijn vormen van gestuurde ontwikkeling.
- P. 100: in de Prosperpolder komt wel een horeca-gelegenheid voor.
- P. 100: Bij de dijkverlegging van de Hedwigepolder en het Noordelijk deel van de Prosperpolder zal bij elk getij Scheldewater geborgen worden. Hierdoor neemt het vloedvolume stroomafwaarts in de vaargeul toe (door aanzuigingseffect).
- P. 101-102, §5.6: matrix van de waardenschaal van de effectbeoordeling wordt verderop in het MER niet angewend.
- P. 104-106: ingreep-effectenmatrix toetsen.
- P. 107, §6.1: in §6.3 worden de ontwikkelingsscenario's beschreven. Het betreft enerzijds gestuurde ontwikkelingen en anderzijds de autonome ontwikkeling.
- P. 107-111, §6.2.1: ruimtelijke beleidscontext: is een vorm van gestuurde ontwikkeling.
- P. 109: grafisch plan GRUP Prosperpolder op kaart weergeven.
- P. 110: Indicatie van de ligging van het projectgebied weergeven op figuur 6-2.
- P. 123, tekst boven figuur 6-11: in de Hedwigepolder komen vochttrappen met code VI en code V* voor.
- P. 142: In de zomer zijn de gehalten aan chlorides duidelijk hoger dan in de winter. Dit is te verklaren doordat er in de winter een groter neerslagoverschot is dan 's zomers (minder verdamping), waardoor een grotere verdunning van het zoutere grondwater optreedt en dus de concentratie aan chlorides daalt.
- P. 143, figuur 6-25: leesbaarheid legende!
- P. 143, §6.2.4.5: wat gebeurt er met de drainagebuizen onder de in te richten polders?
- P. 157, onder tabel 6-19: hoe is de overschrijding van cadmium te verklaren?
- P. 161, §6.2.5.4.3: waterkwaliteit van de Schelde.
- P. 163-164: foutjes in X-schalen van de figuren tengevolge van het comprimeren van figuren.
- P. 171, §6.2.5.4.3.4: samenvatting waterkwaliteit Schelde pas bespreken na paragraaf omtrent zware metalen en microverontreinigingen in de Schelde.
- P. 183, tabel 6-31: actualiseren gegevens (2005).
- P. 184: stand van zaken Vlaamse compensatieverplichtingen Deurganckdok: actualiseren.
- P. 189, §6.2.7.1.1: historiek doorbraak Honte met ontstaan van de Westerschelde kort vermelden.
- P. 212: gegevens omtrent luchtkwaliteit actualiseren.
- P. 216: hebben 27 of 28 landbouwers hun medewerking verleend aan de enquête?
- P. 217: agrarisch perspectief Natuurpakket Westerschelde: methodologie staat op losse schroeven. Hier schrappen.
- P. 223: hoofdstuk dient de ontwikkelingsscenario's te behandelen. Hierbij onderscheid maken tussen autonome ontwikkeling versus gestuurde ontwikkeling.
- P. 224: verruiming vaargeul Beneden-Zeeschelde en Westerschelde i.p.v. verdieping vaargeul.
- P. 226, figuur 7-1: de diagonale lijn geeft een indicatie van het maaiveldniveau.
- P. 237: theoretische effecten van grondoverschotten per discipline in beeld brengen overeenkomstig de angewende methodiek in Aquafin-projecten.

- P. 242: de modelresultaten dienen met de nodige voorzorgen geïnterpreteerd te worden. Omwille van deze reden werd de beoordeling dan ook voornamelijk gebaseerd op expert-judgement.
- P. 261, §7.3.2.1.1.1: berekening invloedsstraal tengevolge van eventuele bemaling bij bouw nieuwe waterkerende dijk op basis van formule voor sleufbemaling. Berekening voor bouwput pompstation op basis van formule van Sichardt.
- P. 263: k-waarde ter hoogte van bouwplaats nieuw pompstation te hoog (bij aanwezigheid van veenlaag).
- P. 272: beheer van het waterpeil in de polder zal bij installatie pompgemaal niet langer afhankelijk zijn van het getij. Bij de voorspelling van veel neerslag kunnen de poldergrachten preventief worden leeggepompt. Wat als deze voorspelling niet uitkomt? Dan treedt verdroging op met mogelijke gevolgen naar flora toe.
- P. 289: bergingsvolumes niet minimaliseren. [REDACTED]
- P. 290: de waarden die in het numerieke model werden verkregen moeten nog worden gecontroleerd om mogelijke superkritische stroomcondities in beschouwing te kunnen nemen. Deze controle vindt plaats in het kader van de dijkenstudie.
- P. 309: vlnr = van links naar rechts; vbna = van boven naar onder. Leesbaarheid legende figuur 7-49!
- P. 314, §7.4.7.1.2: bodemverstoring bespreken binnen discipline bodem.
- P. 321, tabel 7-26: ook globaal cijfer geven.
- P. 322, onder tabel 7-27: minder prozaïsche beschrijving inschatting behalen doelstellingen achtergrondnota natuur.
- P. 324 e.v.: effecten op fauna en flora specificeren.
- P. 330, §7.4.9.1.6: ook INBO als bron vermelden.
- P. 342, §7.4.9.4.1: binnendijkse krekens en hun oevervegetaties.
- P. 344, §7.4.9.4.3: niet alle dijken zijn waardevolle habitats. Een aantal dijkstructuren zijn in het kader van de 1ste (niet-integrale) aanmelding aangeduid als waardevol. Een GIS-shape wordt door [REDACTED] (INBO) bezorgd.
- P. 352, §7.4.9.6.4: onderzoek naar effecten van grotere toegankelijkheid van de Scheldedijken voor recreanten t.a.v. aangemelde vogelsoorten hoort thuis op een groter schaalniveau dan in een project-MER.
- P. 353: het is erg belangrijk dat de IHD's voor de Wester- en Zeeschelde en de doelstellingen uit de Achtergrondnota Natuur op het terrein worden gerealiseerd.
- P. 354, §7.4.9.8.3 tot §7.4.9.8.5: mag geschrapt worden.
- P. 357, tabel 7-28: natuurwaarden zoveel mogelijk behouden is geen doelstelling van voorliggend project.
- P. 361-363: in tabellen werken met + en – scores.
- P. 362: Scheldeschorren hebben een grote cultuurhistorische waarde.
- P. 362, §7.5.1.3: passage “vanuit dit oogpunt kan men zelfs stellen dat het gebied antropologisch-historisch gezien voorbestemd was als polder en niet als estuarien gebied” schrappen. Vanuit dit oogpunt kan men stellen dat er zich enigszins een ‘herstel’ voordoet van de natuurhistorische situatie.
- P. 363-364, §7.5.2.2: werken met + en – scores in tabel 7-31.
- P. 365: uniforme schrijfwijze Zoeten Berm hanteren.
- P. 375: Het feit dat vanuit landschapsbeeld de variant ‘dijk op de Zoeten Berm’ de voorkeur geniet, maar omwille van de huidige maatschappelijke context wellicht niet opportuun is, hoort thuis bij de discipline mens.
- P. 375: herstel/verstoring van geomorfologische processen is een onderscheidend criterium.
- P. 376, tabel 7-34: de ontwikkeling van het landschapsbeeld in het intergetijdengebied waarderen op basis van de duur van de periode waarin een slikstadium voorkomt hoort niet thuis binnen de discipline landschap, bouwkundig erfgoed en archeologie; maar is een onderdeel uit de discipline mens (interpretatie van de landschapsbeleving gedurende de ontwikkelingsperiode van het intergetijdengebied).
- P. 387, §7.6.1.2.1: onderscheid maken naar de indeling van fijn stof volgens de bron:

- uitstoot door het verkeer, bijvoorbeeld roet uit dieselmotoren, industrie, woningen, etc. (= antropogene oorsprong)
 - natuurlijke bronnen, bijvoorbeeld zeezout, of stof vanuit de bodem.
- P. 392: vermelding GOG KBR.
- P. 396: OS 2010 en actualisatie Sigmaplan vormen op het Linker Scheldeoevergebied één proces.
- P. 396, §7.6.3.2.2.2: beëindiging van landbouwgebruik afkaarten t.a.v. de voorziene afname van landbouwgrond in het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen.
- P. 406, §7.6.4.4: technisch ontwerp van de nieuwe waterkerende dijk: het betreft globale ontwerpvoorwaarden in functie van het voorontwerp van de nieuwe waterkerende dijk. In het kader van de dijkstudie worden de definitieve ontwerpvoorwaarden opgesteld (in samenspraak met RWS/RIKZ).
- P. 413, boven tabel 7-53: Bij het definitief ontwerp zal de stabiliteit van de Gasdam nog meer in detail bestudeerd worden. Indien blijkt dat de stabiliteit onvoldoende is, is versterking van de dam noodzaak.
- P. 415, §7.6.5: als geschematiseerde samenvatting van de beschreven effecten van de ingrepen op de discipline mens...
- P. 419, §8.1: uit het MER-onderzoek blijkt dat snelle sedimentatie wordt verwacht. Daarom kale bodem voorzien. Waar is tijdelijke stockage van afgegraven materiaal niet toegestaan?
- P. 422: mogelijke voorstellen van toekomstige parkeerlocaties op kaart weergeven.
- P. 423: minimale capaciteit van het aan te leggen pompstation moet zodanig ontworpen zijn dat de vrije waterafvoer van Nederland richting België gegarandeerd blijft. Welke is deze capaciteit?
- P. 423, §8.3: aspecten die nog moeten nagegaan worden of nog niet vaststaan ofwel uitklaren in functie van het MER, ofwel aanstippen als leemte in de kennis.
- P. 424: omspringen met onverwachte situaties en evoluties en stappenplan om acties te ondernemen wanneer de ontwikkeling van het intergetijdengebied niet loopt zoals verwacht: beschrijven bij hoofdstuk 'monitoring en evaluatie'.
- P. 425: afgraven van Gasdam = een hypothetische maatregel die buiten voorliggend project valt en geen rechtstreekse milderende maatregel is t.a.v. een effect in voorliggend project. Dit aandachtspuntje schrappen.
- P. 425, §8.4: IKAW: toelichten in verklarende woordenlijst.
- P. 426: er is onvoldoende inzicht in de kans van voorkomen van scheepsresten en resten van het verdronken dorp Casuele ter hoogte van het projectgebied. Dit is een leemte in de informatie. Indien gedurende de werken op archeologische relicten wordt gestoten dient hiermee te worden omgegaan zoals voorgeschreven volgens het Verdrag van Malta (omgezet in Nederlandse regelgeving middels de Monumentenwet; in Vlaanderen geldt nog steeds het decreet houdende bescherming van het archeologisch patrimonium. Een nieuw archeologiedecreet is in opmaak).
- P. 426: voorstel inzake de 'vista' is wellicht technisch niet haalbaar. Desgevallend schrappen.
- P. 430: voorstellen inzake de aanleg van parkeervoorzieningen buiten het projectgebied: niet alle voorstellen zijn 'landschappelijke' voorstellen.
- P. 448: SPHA, verruiming vaargeul en KRLW zijn vormen van gestuurde ontwikkeling.
- P. 452: leemten in de kennis opsplitsen in 'leemten in informatie', 'leemten in inzicht' en 'leemten in voorspellings- en beoordelingsmethode'. Informatieleemten zijn er met betrekking tot archeologische relicten (scheepsresten, Casuele).
- P. 453, §11.2.2: er wordt opgemerkt dat er geen gebrek is aan projectinformatie, hetgeen in §11.1 echter wordt tegengesproken.
- P. 453, §11.2.2: tengevolge van kartering in de voorjaarsperiode is er geen volledig beeld van de flora in de polders kunnen worden opgemaakt = leemte in de informatie.
- P. 454, §11.2.2: "op termijn is het goed mogelijk dat bepaalde zones tot hoog schor ontwikkelen en dat bepaalde, minder gewenste plantensoorten in deze delen van het projectgebied gaan domineren": herformuleren! In het gebied zal robuuste natuur tot ontwikkeling komen. Er is in principe geen ongewenste evolutie mogelijk, op uitzondering van verstoring van infrastructuur (bijv. Gasdam, primaire waterkering).
- P. 454, §11.2.3: 1ste paragraaf is een leemte in het inzicht. 2de paragraaf schrappen.

- P. 459 e.v., §13: synthese zo mogelijk iets bondiger neerschrijven.
- P. 464: bijkomende aspecten: het nieuwe intergetijdengebied staat op termijn in sterke relatie met het zuidelijk liggende (weidevogel)gebied van de Brakke Kreek, en met het noordelijker gelegen Land van Saeftinghe. Voorliggend project vormt m.a.w. de missing link tussen deze twee gebieden.
- P. 487, §15: definitie 'autonome ontwikkeling' klopt niet. De gegeven definitie is deze voor het 'nulalternatief'.
- P. 488, §16: Achtergrondnota Natuur toevoegen aan bibliografielijst.

Afrondende afspraken

- Er wordt een tweede concepttekstbespreking gepland. Een geschikte datum wordt zo snel mogelijk voorgesteld.
- Bij het indienen van het definitieve MER dient een extra exemplaar voorzien te worden voor het Agentschap voor Natuur en Bos in functie van een goedkeuring van de passende beoordeling.
- Coördinator kijkt nog na of aan alle bepalingen uit de kennisgeving en de richtlijnen werd voldaan
- Coördinator bezorgt later een digitale versie van de niet-technische samenvatting uit het definitieve MER, incl. het nodige kaartmateriaal in 1 pdf-bestand.

Schriftelijke opmerkingen

Vanwege Dienst Natuurlijke Rijkdommen Gent

“De DNR suggereert dat indien de genoemde afgravingen onder punt 3.3 “Beschrijving voorgenomen activiteit” aanleiding zouden geven tot hergebruik van de specie ze vragende partij is om na te gaan of het volume niet kan aangewend worden als secundaire grondstof.”

Vanwege VMM-buitendienst Mechelen, Afdeling Kwaliteitsbeheer

“Hoe zit met het de behandeling (vnl. beperking ZS) van het transportwater tijdens de voorbereidingsfase in geval van natte aanvoer baggerspecie/zandstockage ? ”

Vanwege Waterschap Zeeuws-Vlaanderen

“Hieronder in het algemeen de opmerkingen van het waterschap Zeeuws-Vlaanderen m.b.t. de MER in het kader van de waterkwantiteit.

- *In H 7.3.2.1 en H 11 worden voor- en onderbemalingen besproken en toegelicht. In deze hoofdstukken zijn de tijdelijke schadelijke effecten op de agrarische sector en de eventueel aanwezige natuur niet mee genomen, terwijl dit ook voor deze sectoren zeer nadelige gevolgen kan hebben (en dus niet alleen een nadelig effect op bebouwing, etc.). Wanneer er een voor- en of onderbemaling plaatsvindt en deze loost op de Nederlandse oppervlaktewatersystemen, dient er een lozingsvergunning te worden aangevraagd bij het waterschap Zeeuws-Vlaanderen. De lozing wordt dan vergeleken met de beschikbare waterberging in het stelsel en zal dan wel of niet worden goedgekeurd.*
- *In hoofdstuk 7.3.4.1.1 worden de berekeningen besproken m.b.t. de huidige en de toekomstige waterberging en de waterafvoer in het oppervlaktewatersysteem. Op blz. 271 wordt gemeld dat bij een pompcapaciteit van 600 l/s de toestand verslechterd en het overstromingsrisico toeneemt. Om de verslechtering tegen te gaan dient een pompcapaciteit van 1000 l/s te worden aangelegd en dan wordt de Arenbergsepolder nog geheel buiten beschouwing gelaten. Wanneer deze ook*

- nog wordt aangesloten op het oppervlaktewatersysteem, is er een pompcapaciteit van 1100 l/s nodig. Tevens is bij de modelberekeningen buiten beschouwing gelaten dat voormalen niet altijd haalbaar is en dat de extra kweldruk die ontstaat door de ontpoldering ook extra waterberging zal opeisen. In de conclusie en in H 13.2.1 wordt vervolgens geconcludeerd dat een pompcapaciteit van 600 l/s voldoende is om de huidige afwatering te kunnen handhaven. Dit strookt met eerder gemelde verslechtingen en de niet ingecalculerde extra kweldruk. In het kader van een altijd gegarandeerde vrije waterafvoer richting België (traktaat uit 1844) heeft het waterschap ernstige twijfels bij de getrokken conclusie en kan dan ook niet instemmen met een pompcapaciteit van 600 l/s. In het kader van het traktaat en de Watertoets/ Waterparagraaf afkomstig uit de Handreiking Watertoets (WB21^{ste} eeuw) wenst het waterschap een minimale pompcapaciteit van 1000 l/s (zonder koppeling met de Arenbergsepolder).
- In H 7.3.4.1.2.2 wordt in de derde alinea melding gemaakt van extra verwacht kwelwater op het oppervlaktewatersysteem en dat hiervoor een reserve moet worden aangelegd in de vorm van extra waterbergingscapaciteit. Dit gegeven is echter niet meegenomen in het model voor de waterbergingsberekeningen die eerder in dit zelfde hoofdstuk worden behandeld. Op grond van bovenstaande informatie concluderen wij dat er een leemte van kennis is en dat het waterschap Zeeuws-Vlaanderen niet akkoord kan gaan met de geplande veranderingen in het afwateringssysteem.
 - In meerdere hoofdstukken waarin water centraal staat wordt melding gemaakt van het feit dat, door de geringe stroomsnelheid in de Westerschelde voor de nieuwe pomp, de afvoergreppel kan dichtslibben. Er wordt echter niet specifiek gemeld hoe dit toekomstige probleem wordt opgelost. De vraag is dan ook of de verandering van sluis naar pomp genoeg is om de afwatering van het achterland te garanderen of dat er meer maatregelen nodig zijn.
 - Bij de modelberekeningen wordt geen melding gemaakt van het feit dat de toekomstige klimaatsveranderingen (de zeespiegelrijzing en de intensivering van de neerslag) mee genomen zijn in de berekeningen. In het kader van de huidige richtlijnen en ontwikkelingen is dit wel aan te raden.
 - In H 12.3 worden monitoringsmogelijkheden besproken. In het kader van zout kwelwater, wat een negatief effect kan hebben op de agrarische sector en de natuur, valt het aan te raden om ook het chloride gehalte in de bodem en het oppervlaktewater te meten. Hierdoor kan op tijd worden ingegrepen bij verslechting. ”

Een gezamenlijk reactie van de Provincie Zeeland, LNV, RWS en ProSes gaat als bijlage bij dit verslag.

PROJECT-MER INTERGETIJDENGEBIED HEDWIGE-PROSPER
Tekstbundel t.b.v. GRUP-procedure

Commentaar 16-04-07

Vooraf

Deze reactie is een gezamenlijk reactie van de Provincie Zeeland, LNV, RWS en ProSes 2010 op het MER versie 2.0 van 12/03/2007 in het kader van de ontwerp-tekstbespreking.

Om te beginnen spreken wij onze waardering uit voor de volledigheid en grondigheid van de onderdelen in rapportage. Wij hebben echter wel een aantal kritische en vergaande kanttekeningen bij dit MER. Onze opmerkingen vindt u hieronder.

Op grond van de vele vragen en onduidelijkheden is onze conclusie dat er nog aanzienlijke verbeteringen, aanpassingen en aanvullingen nodig zijn voordat het MER in Nederland en Vlaanderen in procedure kan worden gebracht.

Wij zijn van mening dat dit MER nog niet voldoende is om in procedure te brengen. Aangezien het een grensoverschrijdend MER betreft, geldt ons inziens dat het MER dat in een van de landen in procedure wordt gebracht door beide partijen gedragen moet zijn. Dit wil zeggen dat er overeenstemming is over de voorgenomen activiteit, de effectbeschrijving en de beschrijving van het meest milieuvriendelijke alternatief. Dit is op dit moment niet het geval voor dit MER.

Status ontwerp tekst bespreking.

Wij vragen ons af wat de status is van de ontwerp-tekstbespreking, aangezien het voorliggend MER een niet volledig MER is. Wij pleiten er voor om de betrokken overheden nogmaals in de gelegenheid te stellen om te reageren op een aangepast en volledig MER alvorens het de goedkeuringsprocedure in gaat, en verzoeken u het beleggen van een tweede ontwerp-tekstbespreking in overweging te nemen.

Algemeen

1: er ontbreken een aantal onderdelen.

In het MER ontbreken een aantal essentieel onderdelen, te weten:

- De onderbouwing locatiekeuze, type maatregel en omvang van de ingreep. Deze onderbouwingen dienen voor Nederland onderdeel uit te maken van het MER.
- De socio-economische beoordeling, deze is verplicht in het MER in Nederland in het kader van het Rijkspolijbesluit.
- De gegevens over de Nederlandse landbouwsituatie.

2: de voorgenomen activiteit (de alternatievenomschrijving) en de daarop gemaakte effectbeschrijving zijn niet volledig en conclusies over het MA en het MMA hebben derhalve nog geen waarde.

De doelstelling van het project is in het kort het streven naar een zo groot mogelijk duurzaam slik- en schorgebied met een maximale kans op ontwikkeling van een

dynamische sedimentatie/eroriesituatie. In de ambtelijke werkgroep op 1 maart jl. is aangegeven dat het Bevoegd Gezag (LNV) van mening is dat er een alternatief ontbreekt in het MER, waarmee de projectdoelstelling zou kunnen worden gerealiseerd. Er dient derhalve een derde alternatief toegevoegd te worden in het MER, te weten het alternatief waarvoor het uitgangspunt is dat alle dijken en voorliggende schorren (langs de Schelde) op polderniveau worden afgraven. Dit is ons inziens het alternatief met de meeste kans op een dynamische ontwikkeling van het gebied.

Deze dynamiek (gepaard gaand met maximale getijwerking, golfslag, fysieke, chemische en biologische processen) is nodig om de natuurdoeltypen waarvoor de huidige staat van instandhouding in Nederland slecht is en waarvoor een herstelopgave in areaal geldt, terug te brengen. Het gaat hier om de habitattypen (Estuaria, Zilte pionierbegroeiingen en Schorren en Zilte graslanden). In dit deel van het estuarium is een maximale uitwisseling met de rivier nodig om deze processen optimaal te laten plaatsvinden en op natuurlijke wijze en gradiënt van laag slik naar hoog schor te laten ontstaan, zowel in plaats als tijd. Nederland heeft slechts twee Estuaria (Eems/Dollard en Westerschelde met Saeftinge) en zal aan Brussel verantwoording moeten afleggen wanneer men zich niet voldoende heeft ingespannen op haar grondgebied om het habitatype in een gunstige staat te brengen. Het derde alternatief lijkt hiervoor het beste perspectief te bieden. Daarnaast willen wij er op wijzen dat Nederland zich niet afhankelijk van Vlaanderen kan opstellen voor het behalen van de doelstelling.

In het huidige beoordelingskader voor water, bodem, etc. zijn niet alle criteria goed toegesneden op de projectdoelstelling. Daarmee is de beoordeling in hoeverre het ene alternatief beter de doelstelling bereikt dan het andere, niet helder. Daarnaast is de beoordeling van de effecten niet objectief (dit wordt toegelicht in bijlage I, waarin argumenten worden aangedragen die tot een andere beoordeling leiden).

In de totaalafweging zou voor de verschillende disciplines verschil in gewicht moeten worden aangebracht. Zo moet de discipline Natuur zwaarder wegen dan Landschap of Mens, aangezien het hier om de realisatie gaat van een natuurproject. Naast het verschil in gewicht aan de disciplines, dient er bij de beoordeling onderscheid te worden gemaakt in de duur van het effect (voorbereidingsfase, uitvoeringsfase en realisatiefase). De effecten in de verschillende fasen dienen niet met elkaar "verrekend" te worden maar afzonderlijk van elkaar gepresenteerd.

Het toevoegen van **het derde alternatief** en de wijzigingen t.a.v. het beoordelingskader hebben gevolgen voor de effectbeschrijving en de beschrijving van het meest milieuvriendelijke alternatief. De tekst van het MER zal derhalve grondig moeten worden herschreven.

3: Juridische en procedurele opmerkingen

De voorliggende tekst is vooral voor Vlaanderen geschreven, daarom zijn er nog diverse juridische en procedurele onjuistheden gesignaleerd, die hersteld moeten worden voordat dit document ook in Nederland kan worden opgevoerd als het MER (met tevens een plan MER status). Alle opmerkingen staan in detail in bijlage II.

4: Passende Beoordeling

De passende beoordeling is verbeterd, maar er ontbreken nog steeds een aantal zaken die nodig zijn voor het bevoegd gezag in Nederland om de ingreep goed te kunnen beoordelen. Ook verschilt de opzet nog van de Nederlandse werkwijze en loopt de inhoud van enkele hoofdstukken/paragrafen door elkaar.

In § 7.4.9, Passende beoordeling, zou begonnen moeten worden met een beschouwing waarin de opmerking op pg 353, 2^e alinea (die gaat over de beheersmaatregelen in Natura 2000 gebieden) centraal wordt geplaatst. D.w.z. dat dit project bij uitstek een *beheersmaatregel* is ex art. 6.1 HRL en dus is gericht op de **instandhouding** van de SBZ's. In die zin zou een Passende beoordeling van een dergelijke beheersmaatregel in het licht van de HRL achterwege mogen blijven. Uit het plan-MER Sigma en uit de PB voor het SMER vloeit voort dat niettemin gekeken moet worden naar eventuele lokale negatieve effecten op voornamelijk bijlage IV-soorten. Om die reden wordt tóch een PB uitgevoerd. Als uit de vóórtoets blijkt dat er géén significante effecten te verwachten zijn voor bestaande beschermde natuurwaarden en soorten, kan vervolgens de gehele eindbeoordeling (alternatieven, dwingende reden, compensatie) achterwege blijven.

Specifiek

In bijlage III wordt gewezen op meer specifieke onjuistheden en worden verbeteringen aangegeven.

5: Tekortkomingen modellen

In het MER staat op verschillende plaatsen toegelicht wat de beperkingen zijn ten aanzien van de gebruikte modellen en hoe dit is te ondervangen. Ons voorstel is een afzonderlijk paragraaf op te nemen aan het begin van het MER waarin een toelichting en verantwoording worden gegeven omtrent de gebruikte modellen. Het gaat hierbij om een toelichting op:

- de keuze van de scenario's;
- de tekortkomingen van de modellen en hoe dit is ondervangen (wie zijn de geraadpleegde experts bij de expertmeeting);
- de eventuele gevolgen voor de beoordeling van de alternatieven en de bepaling van het MMA.

6: Kleinere opmerkingen

Naar aanleiding van de vorige versie is er een totaal overzicht van reacties beschikbaar van de Nederlandse organisaties. Voor de volledigheid is dit overzicht toegevoegd (bijlage IV). Wij gaan er van uit dat er rekening wordt gehouden met deze opmerkingen. Het is ons bekend dat veel opmerkingen zijn verwerkt in deze versie, een aantal echter ook (nog) niet. Hierbij willen wij de aandacht vestigen op een aantal punten:

Ontsluiting via dijkwegen

Het is niet duidelijk of de ontsluiting van het gebied integraal deel uit maakt van de voorgenomen activiteit. Voor Nederland geldt dat het de vraag is of een ontsluitingsweg op de dijk kan worden toegestaan en of deze weg opengesteld kan worden voor recreanten. Dit zal in het kader van het inrichtingsplan nader worden bepaald.

Gasdam (leidingenstraat)

In de richtlijnen wordt het volgende gevraagd:

- Bespreek waarom het verwijderen/verdiept aanleggen niet tot de mogelijkheden behoort
- Geef in hoofdlijnen de voor- en nadelen
- In hoeverre is het verwijderen later nog te realiseren
- Bespreek de voor- en nadelen van een doorlaat in de dijk

In het MER worden de voor- en nadelen worden wel genoemd, maar worden niet overzichtelijk gepresenteerd. Zowel de voor- en nadelen van het weghalen/verdiept aanleggen als het aanbrengen van doorlaten dienen te worden weergegeven. Bij het beschrijven van de voor- en nadelen dient ook in te gaan te worden op de kosten (dus niet verwijzen naar kader 4.3). Ook wordt in de richtlijnen gevraagd in te gaan op de besparingen. Dit ontbreekt in het MER en zal moeten worden toegevoegd. Expliciteer dient te worden beschreven of het weghalen van de leidingendijk later nog te realiseren is.

Luchtkwaliteit en meetpunten

In het MER wordt gesteld dat er geen overschrijdingen van grenswaarden verwacht worden voor stoffen die genoemd zijn in het Besluit Luchtkwaliteit 2005. Waarom wordt niet ingegaan op het feit dat een verbetering van de PM10-waarden mogelijk is aangezien er landbouwgrond verdwijnt? (Bijvoorbeeld: In Nederland is de bijdrage van de landbouw aan PM10 concentratie +/- 20%).

In de tekst wordt aangegeven dat er overschrijdingen van de grenswaarde voor het daggemiddelde PM10-concentratie zijn in Berendrecht en Huijbergen. Zijn deze meetpunten een goede referentie zijn gezien hun ligging ten opzichte van het projectgebied?

Landbouw

De effecten op de landbouw kunnen zich verder uitstrekken dan het projectgebied. In de sociaal-economische effectbeschrijving zal in kaart moeten worden gebracht wat het effect voor de sector/regionaal is.

In het MER wordt vermeld dat *“Omtrent de Nederlandse landbouwers in het projectgebied is geen informatie tot op bedrijfsniveau beschikbaar”*. In het MER kan met zo'n constatering niet worden volstaan. Als die informatie er niet is, moet daarnaar nader onderzoek worden gedaan (zie ook de opmerking over socio-economische effecten). Bovendien is de mededeling onjuist omdat bedrijfsgegevens over de Nederlandse landbouwers kunnen worden ontleend aan de zgn. “Mei-tellingen” van het Landbouw-Economisch Instituut (LEI). Verder beschikt de Dienst Landelijk Gebied (DLG) over gegevens op bedrijfsniveau.

Archeologie, onderzoek en mitigerende maatregelen

In het MER wordt de aanbeveling wordt gedaan om een intensief archeologisch en paleolandschappelijk onderzoek uit te voeren alvorens de werken uit te voeren. Waarom is zo'n type onderzoek al niet gedaan in het kader van de opstelling van het MER? pg's 395 e.v.: het is niet geheel duidelijk wat nu de positie is van de voorzetten voor de aangepaste landschapsontwerpen: de 'Vista', de 'Venus van Botticelli', het 'Sint-Antonisplatform' en de 'bodembastions'. Zijn dit mitigerende maatregelen die

onlosmakelijk aan het MMA verbonden zijn en in een inrichtingsplan nader uitgewerkt moeten worden? Of zijn dit vrijblijvende suggesties? Als dat laatste bedoeld is, wekt de vermelding in het MER verwarring. Wellicht kunnen deze suggesties dan beter in een bijlage worden opgenomen. Zijn deze ontwerpen zelf ontworpen geweest aan een effectenbeoordeling (grondverzet, bodem, natuur...)?

Veiligheid

In § 7.3.4.1.3.1.2., wijziging waterstanden, wordt op pg. 279, in de toelichting op fig. 7.22 aangegeven dat waterstandsvaling tengevolge van ontpoldering HP en PP bij gemiddelde HW standen gering zal zijn (4 cm springtij en 2 cm doortij). In het basisrapport Water uit de m.e.r. verruiming wordt daarentegen gesteld dat de invloed van uitpolderingen nadrukkelijk effect heeft op hoog water (in 2015 is de verlaging bij HW in Antwerpen 8 cm en in 2030 zelfs 16 cm). **Als de berekeningen in het MER-verruiming correct zijn, hebben HP en PP tevens een uitgesproken bergingsfunctie uit een oogpunt van veiligheid tegen overstromen.**

Ontstaan er ook dwarsstromingen in de Schelde die negatieve gevolgen kunnen hebben voor de scheepvaart? Ter plaatse hebben de schepen een **lage snelheid en zijn dus minder wendbaar. Dit effect staat wat ons betreft niet goed beschreven.**

Waterkwaliteit

(p. 292) Effect op waterkwaliteit van de Schelde. Het landbouwgebied komt in open verbinding te staan met de Schelde. Ongetwijfeld bevinden zich in dit gebied ook bestrijdingsmiddelen en zware metalen. Wat het mogelijke effect van uitspoeling is wordt niet aangegeven. Als het gebied in open verbinding komt te staan wordt het daarmee onderdeel van de waterbodem van de Schelde? Wordt de Wbr van toepassing?

Overblijvende opmerkingen

- § 3.2. (P 39 (en komt verder ook nog voor): schor begint al bij GHWD (Gem Hoogwater Doodtij) en niet bij GHW. In een beschut gebied als HPpld (Hedwige-Prosperpolder) zelfs ruim onder GHWD. Daarmee liggen zeker de lagere delen in het intertidaal.)
- § 3.3.1 (P 46-50: a) in de nu beschreven alternatieven 1 en 2 wordt in de variant met het afgraven van tot maaiveld het hele schor in het oosten van het Sieperdaschor afgegraven (breedte 900m vanaf gasdam). Deze schorafgraving is overgedimensioneerd en kan volstaan worden met het deel voor de Hedwigepolder tot aan de uitmonding van de kreek. De aansluiting van de Zeeschelde op de oude kreek in de polder wordt in dit geval verkregen via een te graven geul vanaf de Zeeschelde, bv vanuit het 'haventje'.
- In § 5.5.1, bodem en morfologie, wordt op pag. 91, 4^e alinea, vermeld dat mogelijke effecten van de vaargeul niet in rekening gebracht konden worden. Ons inziens moet met **mogelijke opslibbingseffecten tengevolge van terugstorten van baggerspecie wel rekening worden gehouden** o.g.v. de basisrapporten morfologie en water uit het MER-verruiming. De MER verruiming en de (gemeenschappelijke) MER HP/PP volgen ongeveer hetzelfde tijdpad. (zie ook hoofdstuk 10, pg 449, bovenaan). Ook in de Passende beoordeling moeten de eventuele ecologische effecten worden meegewogen.

- Hierbij willen wij een suggestie aandragen voor alternatief 3 namelijk in plaats van het afgraven van de Vlaamse schorren is een minder vergaand alternatief het doorsnijden van het schor met een aantal bredere (10-20m breed) nieuwe geulen om zo de verbinding tussen schor en polder te maken.
- § 7.1 (P 226, fig 7.1): in de vroegere polder zal de vegetatie veel lager kunnen beginnen dan GHWD. Dat betekent dat al vanaf het begin een fors deel van met name de HPpld begroeid zal zijn.
- § 7.2.4.1.2.2 (P247, het gele deel): Dit wordt niet objectief beschreven. Het probleem is dat het projectgebied te beperkt omschreven is. Het projectgebied zou moeten lopen tot en met de laagwaterlijn langs het hele gebied van HPpld. Dan kan beter de balans van winst en verlies worden opgemaakt.
- § 7.2.4.1.2.3 (P248 en verder): het sedimentatie (en erosie) verhaal is weinig realistisch. Door een onderzoek aan te halen op het smalle slik langs de Zeeschelde en dat te vergelijken met de situatie in de HPpld wordt de schijn gewekt van een wetenschappelijke onderbouwing. Elke overeenkomst tussen de situatie op dat smalle slik en in de brede polder berust echter op louter toeval. Het is beter te kijken naar vergelijkbare brede en diepe gebieden elders in de Westerschelde, zoals Saeftinge, Schor bij Ossendrecht, uitgraving in schor bij Waarde en eventueel Zuidslope. Verderop wordt het materiaal daarover wel gepresenteerd, maar dat moet het onderzoeksmateriaal van het Zeeschelde-slik vervangen, niet aanvullen. Het is noodzakelijk de tekst te herzien. Ter illustratie nog een paar cijfers over sedimentatie in hoge schorren bij Waarde en Saeftinge: in beide 1,5 - 2 cm per jaar op een niveau van enkele dm boven GHW. Op een lager, maar wel begroeid niveau in de HPpld zal dat minimaal evenveel verdragen, maar waarschijnlijk meer. (meer overspoelingen per jaar, met meer water boven en tussen de planten en meer tijd om het slib uit te laten zakken en aan de planten te laten 'plakken'.)
- § 7.3.4.1.3.2.1 (P283, fig 7.27): het hele witte en gele gebied in de kaart zal naar verwachting heel snel begroeid raken met pioniervegetatie. Dus aanzienlijk meer dan in het rapport wordt beschreven.
- § 7.4.1 (P 309 figuren): Het lijkt nuttig om bij het slik onderscheid te maken in de vier typen slik zoals die zijn beschreven in Fig 7.1. Dat illustreert nl dan aardig de geringe bijdrage van de twee laagste slikdelen (de meest voedselrijke delen) en grote bijdrage van de hoogste slikzone, de minst belangrijke zone qua voedsel etc. Maw de doelstelling voedselrijk slik wordt maar heel beperkt gehaald en zal in de tijd snel verder afnemen. Alleen slik zegt te weinig.

Bijlage I Effectbeoordeling in relatie tot de beoordelingscriteria

Bij het doorlopen van de effectbeoordelingen in hfst. 7 (tabellen 7.13, 7.25, 7.28 en 7.34) blijken niet altijd dezelfde criteria gebruikt te zijn als in hfst. 5 (tabellen 5.3 t/m 5.11) zijn voorgesteld. Bovendien is niet consequent onderscheid gemaakt tussen uitvoeringsfase en beheersfase. Daarom is de beoordeling niet objectiveerbaar en vaak kan niet teruggevonden worden waarom het ene alternatief slechter scoort dan het andere. Wij kunnen ons niet van de indruk ontdoen dat in het MER alternatief 2a van ter voren als MA gekozen is..

Bodem/morfologie

- Grondverzet is een economisch criterium en niet een criterium bij bodem: prijskaartje
- Grondbalans kan gunstiger worden door hergebruik van afgegraven schormateriaal: dit is niet meegenomen;
- Bodemkwaliteit: waarom scoren alternatieven zo?
- Structuurwijzigingen bodem: waarom dit criterium en het is niet duidelijk hoe dit criterium toegepast is , aangezien (onafhankelijk van hoeveelheid grond) alles afgevoerd kan worden langs bestaande wegen.
- Grondinname: is dit een belangrijk criterium

Water

- Structuurkwaliteit wordt dubbel geteld; is al bij bodem gebeurd;
- Kwaliteit grondwater: onduidelijk waarom alternatief 1b en 2b ongunstiger worden gewaardeerd dan 1a en 2a;

Natuur

De criteria van discipline fauna en flora zijn niet duidelijk:

- Biotoopverlies moet apart van biotoop winst worden gezien. Het gaat uiteindelijk om het ontstaan van een natuurlijke gradiënt slik >>schor.
- Rustverstroing is een tijdelijk effect.
- Ontwikkelnelheid van deze gradiënt is criterium om toe te voegen;
- Bodemverstoring hoort bij discipline bodem (is daar ook al gescoord);
- Vernatting/verdroging hoort bij discipline mens;
- Eutrofiëring is niet onderscheidend: het binnenkomende Scheldewater is in alle alternatieven gelijk van kwaliteit.
- Impact structuurverstoring: is dit een criterium?
- Impact inkrimping/uitbreiding toespitsen op waardevolle soorten

Bij de effectbeoordeling (tabel 7.28) worden totaal ander doelstellingen geïntroduceerd, die niet met de effectbeoordeling zijn te vergelijken. Bovendien is de waardering zeer arbitrair. Aangezien het [middels een éénmalige ingreep] zich laten ontwikkelen van getijdennatuur de hoofddoelstelling is kan het tijdelijk verlies van natuurwaarden daaraan ondergeschikt gemaakt worden. Belangrijk is om uitvoeringsfase en beheersfase uit elkaar te houden.

De tabel met effecten op natuur (flora & fauna?) staat nu in de eindbeoordeling van de passende beoordeling. Dat is niet gewenst. Het hoofdstuk effecten op natuur moet zelfstandig tot conclusies komen. Daarna wordt de passende beoordeling gemaakt.

Landschap/cultuurhistorie

Fundamentele vraag bij de criteria is of het oude (polder) landschap de toetsteen is of het nieuwe getijdenlandschap. In het nieuwe landschap zijn dijkrestanten storend, in het oude wordt het verdwijnen ervan als verlies gekenmerkt. Door een keuze voor een nieuw getijdenlandschap kan deze discipline niet meer objectief ingezet worden. Moet in ieder geval veel minder zwaar wegen dan Natuur .

Mens

- Vrijwel alle criteria zijn 1 op 1 gerelateerd aan grondverzet: geeft dus weer een dubbeltelling.
- Mogelijkheid van gebruik tijdens uitvoeringsfase is vreemd effect: is dat een doelstelling? Mens minder waarden dan Natuur. Komt in socio-economische verantwoording terug.

Bijlage II Juridische en procedurele opmerkingen per Hoofdstuk

1. Inleiding

De inleiding (§ 1.1) is de plaats om uit te leggen dat in deze MER voor een besluit (naar Nederlands recht) tevens in formele zin wordt voldaan aan de **SMB-plicht** (op grond van de niet-wettelijke status van de SMER in het voortraject)

In § 1.2 is de verwoording van de **samensporing versus ontkoppeling Vlaams-Nederlandse procedures** niet gelukkig. Hier wordt intern beleid beschreven dat niet bestemd is voor externe publicatie. Volstaan kan worden met het besluit om de Nederlandse en Vlaamse procedure te ontkoppelen.

2. Algemene inlichtingen

In § 2.4 kadering en onderbouwing van het project past de invoeging van het locatieonderzoek van de Grontmij. Dit zou ook als het **locatie-MER gedeelte** kunnen worden aangeduid (ter voldoening aan de SMB-plicht genoemd bij § 1.1)

In § 2.6.1, figuur 2.1) wordt de loop van de rijksprojectenprocedure weergegeven. Tussen het blokje Openbaar onderzoek ontwerp-RPB en RPB wordt een tijdpad genoemd van 19 weken. Dit moet zijn **13 weken met de mogelijkheid van verlenging met nog eens 13 weken** (art 39f, lid 1 en 2 WRO).

In § 2.8 verder vergunningentraject, worden in Nederland o.a. de bouwvergunningen en de aanlegvergunningen als vereist genoemd. Art 39h, lid 4 WRO geeft aan dat een dergelijke eis voor een **aanlegvergunning niet geldt** voor de uitvoering van een rijksprojectbesluit. Art 39h, lid 2 WRO geeft aan dat art. 50 van de Woningwet niet van toepassing is op aanvragen op een bouwvergunning ter uitvoering van een rijksprojectbesluit. D.w.z. dat een **bouwvergunning kan worden verleend ook als het bouwplan afwijkt van het vigerende of in voorbereiding zijnde bestemmingsplan**; m.a.w. het rijksprojectbesluit is bepalend; een afwijkend bestemmingsplan levert geen titel op om de aanvraag aan te houden o.g.v. art 50, lid 1,2 en 3.

5. Methodologie

In § 5.3 afbakening projectgebied, wordt op pg. 81, 2^e alinea, aangegeven dat het projectgebied een omvang heeft van 580 ha waarvan de totale nagestreefde opp. van ca. 460 ha zich tot slik en schor zal ontwikkelen. Deze oppervlaktes wijken af van de 440 ha vermeld in de Ontwikkelingsschets. **M.i. moet de afwijkende opp. worden gemotiveerd.** N.B. Ook in de kennisgeving/startnotitie heb ik de afwijkende opp. niet aangetroffen.

6. Huidige situatie en autonome ontwikkeling

In § 6.2.1.2., laatste zin op pg 112 bovenaan, wordt gesteld dat in Nederland de bestemmingswijziging van de HP plaatsvindt binnen de uitvoeringsmodule van de RPP. Dat is niet juist. De **bestemmingswijziging vindt plaats in de projectbesluitmodule** (het rijksprojectbesluit). De uitvoeringsmodule (vergunningbesluiten) maken de uitvoering van de werken juridisch mogelijk.

Bij het regionaal beleid (§ 6.2.6.3.1. ;p. 187) ontbreekt een verwijzing naar de Nederlandse Natuurbeschermingswet, waarin de VHR/Europese wetgeving is geïmplementeerd. Dan zou je dus de 'speciale Beschermingszones' ook kunnen vervangen met 'Natura2000-gebied'. De term 'externe werking' is nu wel opgenomen.

Er wordt nog steeds een verschil gemaakt tussen Vogelrichtlijngebied (SBZ-V) en Habitatrictlijngebied (SBZ-H), hoewel in Nederland over *het* Natura2000 - gebied Westerschelde en Saeftinghe praten. Dat is ook op p. 333 aangegeven, maar daarna wordt nog steeds door gegaan met de benoeming van SBZ-V of SBZ-H. Wij beschouwen het als één Naturagebied - maar kijken dan wel waar welke vogel- en habitatrictlijnsoorten en habitattypen precies zitten.

7. Beschrijving van de milieueffecten.

Zie diverse eerdere opmerkingen en bijlage I

8. Alternatievenafweging

Basisalternatief 2a (bressenalternatief) scoort nu als milieuvriendelijk alternatief. Uit tabel 9-1 blijkt evenwel dat die score zo uitpakt omdat alle disciplines in gelijke mate worden gewogen. **Als aan de discipline natuur, op grond van de natuurdoelstelling van dit project, het zwaarste gewicht wordt toegekend, zou basisalternatief 1a (alle dijken weg) het hoogst scoren.** Vanuit die optiek zou alternatief 1a met meer recht als MA kunnen worden aangewezen. **Gelet op de lopende discussie hierover tussen NI en VI bevelen wij aan om in de inspraakversie in het kader van de GRUP-procedure nog geen MA op te nemen.**

Ons inziens zou voor het MMA de volgende redenatielijn gevolgd moeten worden:

project > natuurdoelen > beheersmaatregel ex art 6.1 HRL > MMA = alternatief dat het meest voldoet aan de natuurdoelen (projectdoel) > eventueel tijdelijk verlies aan bestaande natuurwaarden (bij afgraven bestaand schor) > als beheersmaatregel is dat tijdelijk verlies te motiveren doordat er meer slik en schor met een betere kwaliteit voor terugkomt.

Bijlage III specifieke opmerkingen over Passende beoordeling

Algemeen

Het is goed om strikt de volgorde van een PB aan te houden (is gedeeltelijk wel gedaan, maar niet consequent):

1. aanleiding van de passende beoordeling;
 2. beschrijving van het toetsingskader (ga in op verschillen in de Nederlandse en Vlaamse wetgeving) en instandhoudingsdoelstellingen,
 3. methodiek van de beoordeling/toetsingcriteria,
 4. beschrijving van de ingreep (ruimte en tijd - desnoods kan verwezen worden naar een eerder hoofdstuk verwijzen),
 5. aanwezigheid van de aangewezen/aangemelde natuurwaarden in ruimte en tijd,
 6. effecten van de ingreep (match van natuurwaarden en enkele activiteiten van de ingreep),
 7. beoordeling van de effecten en mitigerende maatregelen,
 8. cumulatie met andere activiteiten,
 9. conclusies,
 10. literatuur.
- Op pagina 353 wordt gesteld dat de compensatieplicht vervalt in geval van een beheersmaatregel. Dit is niet juist. De plicht tot een Passende beoordeling vervalt in dit geval.
 - '*Beoordeling gebiedsbescherming Vogelrichtlijn*' (§ 7.4.9.1.4): het is geen echte beoordeling. De titel klopt dus niet. Het zou eerder zijn: instandhoudingsdoelstellingen (maar dan kan de tekst ook onder § 7.4.9.1.3 staan). Zo is het een beetje onoverzichtelijk. Aan het eind worden effecten genoemd van de werkzaamheden, maar niet beoordeeld. De effecten kunnen beter verplaatst worden naar een ander hoofdstuk/paragraaf zetten (zie beneden).
 - '*Beoordeling gebiedsbescherming Habitatrichtlijn*' (§ 7.4.9.1.5) : het is geen echte beoordeling, het is een opsomming van de beschermde habitattypen. De titel klopt dus niet. Het zou eerder zijn: instandhoudingsdoelstellingen. Na deze paragraaf volgt een literatuurverwijzing (na 'inventarisaties, bronnen etc.'). Die hoort helemaal aan het eind van het gehele hoofdstuk te staan en niet ergens tussenin.

Nu nog specifieke opmerkingen.

§ 7.4.9.4.3: De gevolgen zijn in een aantal gevallen vaag/niet concreet beschreven (p.344/345: ...verschillende 1000en meter dijk verdwijnen of beperkt biotoopverlies, het beïnvloedingsgebied... - de polder zelf of de aangrenzende dijken?; zeer kleine aantallen vogels - over hoeveel praten we hier - 0,05% van de populatie van een soort?). Dat komt omdat er geen precieze opgave is gedaan van de natuurwaarden en niet duidelijk is aangeven waar en wanneer de natuurwaarden zitten en wanneer de ingrepen zullen plaats vinden. Er wordt wel erover gespeculeerd om de werkzaamheden buiten het broedseizoen te laten plaatsvinden (p. 326 - echter in relatie met de Flora- en Faunawet en niet met de NB-wet), wat dan als mitigerende maatregel zou kunnen gelden. Er wordt ook aangegeven dat er b.v. rustverstoring van vogels zal plaatsvinden - maar globaal en niet welke soorten precies waar worden verstoord. Dus wees aub. zo gedetailleerd mogelijk.

Er wordt wel genoemd dat er een kader (met aangifte van percentages, p.332) is opgesteld voor het bepalen van significantie maar dit komt bij de beoordeling niet zo prominent terug. Bijvoorbeeld zoiets als 'door de ingreep worden maar 0,4% van de populatie van soort x beïnvloed, en daarom is de ingreep niet significant'.

Op p. 337 mist voetnoot 2.

Cumulatie: er is een goede aanzet gemaakt. Maar ook die kan nog specifieker. Je kijkt welke soorten en habitats door je eigen werkzaamheden negatief worden beïnvloed en in welke mate. En dan kijk je voor deze soorten en habitats, door welke verdere activiteiten ze nog onder druk staan. Bijvoorbeeld schor, type 1330: is al in slechte staat, door deze ingreep gaan x hectare verloren, en door verdieping, dijkverbeteringswerken etc. komen er y hectare verlies bij. Scholekster: slechte staat, door deze ingreep worden ca. x% vogels van de algehele populatie (tijdelijk) beïnvloed, verdere beïnvloeding is door dijkwerkzaamheden, recreatie, habitatachteruitgang - mate inschatten. En dan pas een oordeel geven. Misschien kan er contact worden opgenomen met andere projecten die ook een passende beoordeling moeten maken (ik weet b.v. dat dat zo is bij de WCT en het veruimingsproject). Tip: op de website van het ministerie van LNV staat als hulpmiddel de effectenindicator om een eerste overzicht te krijgen welke activiteiten er effect kunnen hebben op een bepaalde soort of habitat (<http://www.synbiosys.alterra.nl/natura2000/effectenindicatorappl.aspx?subj=effectenmatrix&tab=1>).

Beheerplannen (p. 352): Het opstellen van beheerplannen is wel verplicht: Voor ieder Natura2000-gebied dient op grond van artikel 19a van de Nederlandse Natuurbeschermingwet 1998 een beheerplan te worden opgesteld.

p. 357 (bij de bullets): wat betekent 'gehypothekeerd'?

p. 358: Tekst in het kader aan het eind van de bladzijde: Vaag geformuleerd ('lichte voorkeur'). Is het niet mogelijk om te zeggen dat alternatief 1A de minste negatieve effecten tot gevolg heeft?

p.351. Er wordt aangegeven dat het niet duidelijk is of er sprake is van significante effecten van dijkverbeteringswerken en oeverwerkzaamheden op bepaalde zeldzame vogelsoorten. Wij willen er op wijzen dat bij twijfel het voorzorgsbeginsel geldt en dat bij twijfel het effect significant is.

p354. Er wordt gesteld dat bij variant B een zeer tijdelijk significant effect te verwachten is. Vraag: is dit een significant effect. Wij verzoeken u de toetsingscriteria toe te passen.